

З ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ-ЕКОЛОГІВ ТНПУ ІМ. В. ГНАТЮКА

Янковська Л.В.

ubayank@gmail.com

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, Україна

The article deals with the experience of the department of geocology and methodology of studies of ecological disciplines in organization and realization of pedagogical practice of the students of the specialty 6.040106 "Ecology and environmental protection". The tasks of the pedagogical practice and the basic competences, which are acquired by students, are characterized. With the aim of effective preparation for the future pedagogical activity of the students the innovative methods of their studies on the lessons of methodology of ecology at the university were used, in particular imitation exercises, analysis of productive situations, playing planning, pedagogical train games, method of simulations, incident method and others. The achievements of the students in extracurricular work with schoolchildren are described.

Key words: *pedagogical practice, methods, lessons, extracurricular work, ecological education.*

З метою підвищення ролі системи освіти у екологічному вихованні молодого покоління у 2005 р. радою ЮНЕСКО проголошено десятиліття освіти для сталого розвитку, що було підтримано в Україні у 2008 р. шляхом запровадження освітніх програм із сталого розвитку для загальноосвітніх шкіл, а у 2010 р. – екологічного профілю у рамках профільної освіти у старших класах. У зв'язку із введенням екології як обов'язкової дисципліни у старших класах виникла необхідність вивчення студентами методики навчання даного предмету та проходження ними педагогічної практики [5].

Тривалий час (до 2019 р.) у системі професійної підготовки студентів першого освітньо-кваліфікаційного рівня (бакалавра) напряму підготовки 6.040106. Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування важлива роль належала педагогічній практиці. Фахівці кафедри геоекології та методики навчання екологічних дисциплін досягли у цьому значних успіхів. Предметом гордості є, зокрема, те, що автором першого в Україні шкільного підручника «Екологія» для 10 класів (профільний рівень) [3] та 11 класів (рівень стандарту, академічний рівень) [4] є завідувач кафедри, професор Царик Любомир Петрович (у співавторстві з П.Л. Цариком, І.М. Вітенком). Методисти кафедри неодноразово чули позитивні відгуки з уст педагогів та дирекції шкіл м. Тернополя про високий рівень підготовки студентів-практикантів. У 2017 р. Тернопільський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, що часто ставав базою для проходження педпрактики наших студентів, відзначивши рівень їх підготовки, урочисто вручив кафедрі «Подяку за формування і розвиток екологічної культури, плідну співпрацю у виконанні важливої місії – вихованні учнівської та студентської молоді», що стало черговим підтвердженням правильності вибору наукових та методичних підходів викладачами кафедри, що здійснювали підготовку майбутніх учителів.

Діяльність студентів під час педагогічної практики є аналогом професійної діяльності вчителя, адекватна змісту і структурі педагогічної діяльності, організовується в реальних умовах школи. Під час педагогічної практики студенти шляхом особистого досвіду у школі оволодівали уміннями та навичками викладання екології та виховання учнів, вчилися самостійно і творчо застосовувати здобуті знання. Серед основних завдань педагогічної практики: формування і розвиток професійних умінь і навичок; вироблення творчого, дослідницького підходу до педагогічної діяльності; ознайомлення із сучасним станом навчально-виховної роботи в загальноосвітній школі, а також із передовим

педагогічним досвідом; надання допомоги навчально-виховним установам у вирішенні завдань виховання учнів.

За час педагогічної практики студенти мали оволодіти такими уміннями:

— визначати конкретні навчально-виховні завдання, враховуючи загальну мету національного виховання, вікові та індивідуальні особливості учнів, соціально-психологічні особливості колективу;

— вивчати особистість школяра і колектив учнів з метою діагностування і проектування їх розвитку і виховання;

— здійснювати поточне і перспективне планування педагогічної діяльності (навчальної та позакласної роботи з екології, виховної роботи з учнівським колективом тощо);

— використовувати різноманітні форми і методи організації навчально-пізнавальної, трудової, громадської, художньо-творчої, ігрової діяльності учнів, організувати колектив дітей на виконання поставлених завдань;

— спостерігати й аналізувати навчально-виховну роботу, коригувати її [2].

З метою ефективної підготовки до майбутньої педагогічної діяльності на заняттях з дисципліни «Шкільний курс екології та методика його навчання» використовувались інноваційні методи навчання, зокрема імітаційні вправи, аналіз виробничих ситуацій, ігрове проектування, навчальні педагогічні ігри, метод симуляцій, метод випадків (incident method), тренінгу тощо.

Метод розподілу ролей дає можливість набути професійні навички й уміння. Він найбільш ефективний при вирішенні проблем, не зорієнтованих на який-небудь один критерій. Ігрове проектування — це об'єднання аналізу конкретної ситуації з розподілом ролей. Операційно-рольова гра — форма створення предметного і соціального середовища професійної діяльності, моделювання систем відносин, характеристик для визначеного виду практичної роботи. За допомогою навчальних (ділових) ігор можна змодельовати адекватні умови для придбання навичок фахівця. При цьому навчання має колективний характер. Під час ділових ігор студенту пропонується виконувати дії, що є основою його професійної діяльності. Навчальні педагогічні ігри використовуються для вибору оптимальних рішень, що навчають методам і прийомам діяльності в близьких до реальних умовах [1]. Сутність симуляційних ігор полягає у відтворенні студентами складних ситуацій, які “колись, для когось були проблемою, причому хід рішень, вироблених студентами, порівнюється з фактичними рішеннями”. Симуляція представляє модель реальності, де учасники виконують різні ролі, намагаючись досягти певних цілей. Симуляційні ігри дають змогу тренувати навички, які практично неможливо тренувати в реальному житті без отримання негативних наслідків [6].

Педагогічна практика студентів відбувалась на четвертому курсі і була завершальним етапом професійної підготовки майбутніх учителів. Під час цієї практики студенти оволодівали системою навчально-виховної діяльності учителя-предметника і класного керівника.

Зміст педагогічної практики передбачав такі її напрямки:

- ознайомлення з навчально-виховною роботою закладу освіти, в якому проходитиме практика; ознайомлення з класом, до якого прикріплений студент для проведення навчально-виховної роботи; знайомство з адміністрацією, вчителями; ознайомлення з кабінетами, їх обладнанням і оформленням; аналіз тематичного і поурочних планів учителів екології;

- психолого-педагогічне вивчення учнів і колективу класу шляхом використання сучасних експериментальних методик: метод рейтингу, ранжування, педагогічний експеримент, соціометрія та інші, складання психолого-педагогічної характеристики учнівського колективу;

- планування особистої навчально-виховної та методичної роботи на період практики;

- навчальна й позакласна робота з екології: відвідування та аналіз уроків екології; аналіз навчальних програм і навчально-методичної літератури; підбір і виготовлення дидактичних матеріалів; проведення системи уроків і гурткових занять з учнями; забезпечення виховуючого характеру навчання; розвиток пізнавальної активності і творчих здібностей учнів; забезпечення міцності засвоєння знань і застосування їх на практиці; організація позакласної роботи з екології; відвідування уроків і позакласних заходів з екології, проведених іншими студентами;

- виконання функцій класного керівника: виховні заходи зі згуртування колективу класу; здійснення виховної роботи з морального, правового, екологічного, економічного, естетичного та інших напрямків виховання учнів із використанням при цьому різноманітних форм виховної роботи, дотриманням принципів національного виховання;

- участь у методичній і дослідницькій роботі: систематичний аналіз своєї практичної діяльності і запис його в педагогічному щоденнику; вивчення досвіду роботи кращих учителів з природничих дисциплін і класних керівників.

Виконуючи обов'язки вчителя екології, студент повинен оволодіти такими вміннями і навичками:

- планувати навчальну роботу і звітувати про її наслідки за цей період;
- планувати різні типи уроків і складати до них конспекти;
- добирати до кожного уроку фактичний матеріал;
- підбирати різноманітні методи і прийоми навчально-пізнавальної діяльності;
- користуватися наочністю, технічними засобами навчання і комп'ютерною технікою з метою стимулювання пізнавального інтересу й активізації учнів у засвоєнні знань;

- виготовляти дидактичні матеріали до уроків (методичні розробки, таблиці, схеми, моделі, картки для перевірки знань, тематику контрольних робіт тощо).

У ході педагогічної практики з виховної роботи студенти мають набути таких умінь і навичок:

- робити психолого-педагогічний аналіз виховних заходів, які проводяться учнями в класі;

- здійснювати виховання учнів у процесі навчання, виявляти виховні можливості навчального матеріалу і реалізовувати їх;

- здійснювати вивчення учнів та колективу класу і на цій основі організувати цілеспрямовану виховну роботу зі школярами, їх самоосвіту і самовиховання;

- готувати і проводити різні виховні заходи, використовуючи форми виховної роботи, які імпонують старшокласникам (диспути, конференції, ділові ігри та ін.);

- виявляти результативність виховних заходів і вносити відповідні корективи до їх змісту і методики проведення;

- створювати проблемні ситуації, організувати дискусії на уроках і виховних заходах з метою активізації мислительної діяльності учнів;

- вивчати й узагальнювати педагогічний досвід роботи вчителів і творчо використовувати його у своїй практиці;

- виявляти рівень вихованості учнів і колективу класу, вносити корективи до змісту і методики виховної роботи;

- здійснювати роботу з активом класу і школи;

- керувати учнівським колективом, бути прикладом для учнів, своєчасно реагувати на їхні негативні вчинки, коригувати стосунки між членами колективу [2].

Вагоме місце під час педпрактики відводиться позакласній роботі. В останні роки завдяки тісній співпраці з Тернопільським обласним центром еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді студентами було проведено багато цікавих позакласних заходів, серед яких особливо варто відзначити круглий стіл «Екологічні проблеми Тернопілля очима дітей» (22 лютого 2017 року), учасниками якого стали вихованці гуртків закладу позашкільної освіти. На круглому столі учасники розглянули нагальні екологічні проблеми краю. Експертами заходу були Галина Синиця – головний спеціаліст

управління екології та природних ресурсів Тернопільської ОДА, Світлана Молодецька і Тетяна Придача – головні спеціалісти відділу благоустрою та екології Тернопільської міської ради, Любов Янковська – доцент кафедри геоєкології та методики навчання екологічних дисциплін Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Учасники круглого столу підготували звернення до влади і громадськості м. Тернополя щодо практичного вирішення природоохоронних питань Тернопілля [7] (рис.1). А також дискусійний круглий стіл «Зміни клімату: міф чи реальність» (12 лютого, 2019 р.) У дискусійній формі учасники заходу порушили питання, що стосуються проблеми змін клімату і їх впливу на навколишнє середовище та здоров'я людини. Присутні обговорили заходи щодо адаптації до змін клімату та протидії їх наслідків [8].

Рис. 1. Круглий стіл «Екологічні проблеми Тернопілля очима дітей» (позакласна робота студентів-екологів під час педпрактики, 2017 р.).

Отож, кафедра геоєкології та методики навчання екологічних дисциплін може похвалитися значними методичними напрацюваннями та досвідом підготовки вчителів-екологів. Нам приємно чути про успіхи наших студентів під час педагогічних практик. Ми раді, що багато з випускників обрали професію педагога та із задоволенням працюють у школах та позашкільних закладах.

Перелік використаних джерел:

1. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К... 2007. – 222с.
2. Фіцула М.М. Вступ до педагогічної професії: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. -2-е вид. — Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2003. —136 с.
3. Царик Л.П., Царик П.Л.,Вітенко І.М. Екологія: підручник для 10 кл. (профільний рівень). – К.: «Генеза», 2010. – 287с.
4. Царик Л.П., Царик П.Л.,Вітенко І.М. Екологія: підручник для 11 кл. (рівень стандарту, академічний рівень). – К.: «Генеза», 2010. – 76 с.
5. Царик Л.П., Янковська Л.В. Досвід підготовки студентів географічного факультету на засадах сталого розвитку. // Наукові записки ТНПУ. Серія: Педагогіка. – 2012. - №3. – С.178-182/
6. <https://studfiles.net/preview/5705493/>
7. <http://oblosvita.te.ua/news/1759-ekolohichni-problemy-ternopilshchyny/>
8. <http://te-rada.org/list/?type=view&id=9798/>